

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קסז

ערש"ק פרשת תרומה ה'תשס"ח

פתח דבר

בעזרהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תרומה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קסז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

בענין יתדות החצר מסתפק רש"י אם היו תחובין בקרקע או שהיו תלויין וכובדן הי' מחזיק את היריעות; ביאור מה שגם להאופן הב' היה זה בצורת "יתדות", הגם שזהו ללא צורך לכאורה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ו עמ' 162 ואילך)

יינה של תורה

עומק החילוק בין משכן ומקדש – הסברת החילוק בין משכן המדבר ובית המקדש לענין המינים מהם נבנו, ע"פ הסברת עומק ענין השראת השכינה בהם ובעולם.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ו עמ' 17 ואילך)

חידושי סוגיות

שיטות חז"ל בגדרי קדושת ירושלים והמקדש – ידייק בחילוקי הלשונות בזה בין הש"ס והזהר / ידייק עוד בהא דבש"ס מיירי דוקא בחיובי הגברא שבזה וגם נקט בל' "מקודש ממנו", משא"כ בזהר / יחקור בגדר התחלקות המקומות אי חלות דמקום אחד תלוי' בחבירו או לאו, ויסיק דבזה איפליגו לשונות חז"ל הנ"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לא עמ' 149 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע – מעלת וחשיבות עשיית טובה ליהודי.

(אגרות קודש חלק ד עמ' מו ואילך)

”יתדות החצר” – מקומן וצורתן

בענין יתדות החצר מסתפק רש”י אם היו תחובין בקרקע או שהיו תלויין וכובדן היל’ מחזיק את היריעות; ביאור מה שגם להאופן הב’ היה זה בצורת ”יתדות”, הגם שזהו ללא צורך לכאורה

א. בסוף פרשתנו: ”לכל כלי המשכן בכל עבודתו, וכל יתדותיו, וכל יתדות החצר נחשת”. וברש”י מפרש מהו ענינן של ”יתדות” אלו: ”כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן”.

וממשיך רש”י ומסתפק באופן עמידתן של יתדות אלו: ”ואיני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח”.

[ולאחר מכן ממשיך רש”י ופושט את הספק: ”ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות. ומקרא זה מסייעני: ’אהל כל יצען, כל יסע יתדותיו לנצח”’.

אבל לפי כמה נוסחאות, הרי כל המשך זה אינו לשון של רש”י עצמו, אלא הוספה שניתוספה על ידי תלמידו (”יוסף בר שמעון”). וגם לפי הנוסחאות שהמשך זה הוא מדברי רש”י עצמו, מובן שלא נתברר לרש”י הענין עד תומו באופן מוחלט ובירור גמור, שלכן השאיר בפירושו את המלים ”ואיני יודע” שבתחילת הענין.

ועוד חזון למועד בעז"ה לבאר פיסקא זו, וכאן יתבאר רק הספק שבתחילת דברי רש"י (ובפרט שלכמה נוסחאות כל הפיסקא האחרונה אינה מרש"י אלא מתלמידו, כנ"ל).

ב. והנה, מתוך דברי רש"י עולה, שמעולם לא נסתפק במהותם וצורתם של ה"יתדות" – אלא רק בדרך השימוש עמהם בפועל.
כלומר:

דבר ברור הוא – לפי שני האופנים שברש"י – ש"יתד" (אינו סתם דבר כבד, אלא) הוא דבר חד, המשמש לחפירה או לתקיעה. וכמפורש בתורה: "ויתד תהי' לך . . . וחפרת בה" (תצא כג, יד) – והרי בדבר שאינו חד אי אפשר לחפור, כמובן, וכן מפורש בספרי הנביאים, שיתד משמשת לתקיעה – "ותתקע את היתד" (שופטים ד, כא), וכן: "ותקעתיו יתד במקום נאמן" (ישעי' כב, יג).

וכן מובן מתוך דברי רש"י גופא, שמתחיל פירושו: "כמין נגרי נחושת" – ואת זה אומר רש"י בפשיטות, היינו שכן הוא לפי שתי האפשרויות שבהמשך דבריו; והרי פירוש המלה "נגרים" הוא דברים חדים המשמשים לתקיעה (ראה רש"י שבת קכו, א. בבא מציעא קא, ב. מנחות לג, א).

אם כן, ברור שה"יתדות" היו בצורה כזו העשוי' לתקיעה בארץ; כל הספק הוא רק אם היו בפועל תחובים בארץ או לא,

כי, היות והמשכן לא עמד בקביעות במקום אחד אלא היו מטלטלים אותו ממקום למקום, לכן מסתבר שכדי לחסוך בטירחא יתירה, העדיפו לשים את היתדות בתור דבר כבד המכביד על היריעות והקלעים שלא יזוזו ממקומם, במקום לתחוב אותם בכל פעם בארץ מחדש ולהוציא אותם וכו' – וזה יסוד הסברא שהיתדות לא היו תחובים בארץ.
אולם באמת עדיין סברא זו דורשת ביאור:

אם אכן פירושו של "יתד" הוא דבר חד שמשמש לחפירה ותקיעה ("כמין נגרי נחושת"), איך אפשר לומר שהיתדות שימשו בתור דבר כבד סתם, ולא היו תוקעים אותם בארץ – הרי אם מחפשים רק את הכובד, למה צריך דוקא "יתדות", שהם דבר חד שמשמש לתקיעה, ולא לקחו סתם דבר כבד חסר צורה?! – אם כל מטרת היתדות היתה להכביד על שיפולי היריעות, ה' אפשר לקחת כל דבר כבד וחזק; ולמה לקחו דוקא דבר מחודד שעשוי בצורה של יתדות?

ועוד צריך ביאור, דלכאורה יש סתירה בדברי רש"י בפסוק כאן. דהנה ב'דיבור המתחיל' הקודם, על המלים "לכל כלי המשכן" כתב רש"י במפורש: "מקבות לתקוע יתדות ועמודים", הרי שרש"י נוקט כדבר פשוט שהיתדות היו תקועים, והיו צריכים מקבות כדי לתקועם; ואיך מיד לאחר מכן הוא מסתפק בדבר: "ואיני יודע אם תחובין בארץ או" לא?

לקראת שבת

ז

ג. ויש לבאר:

בנוסף ל"יתדות" שעליהם מדובר כאן, היו עוד "יתדות" במעשה המשכן, והם היו תקועים למעלה בעמודים. וכמפורש בדברי רש"י בפרשת נשא (ד, לב), ש"יתדות" היו לעמודים סביב, לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה; ולפי משמעות הענין עולה, שהם "ווי העמודים" המוזכרים בפרשתנו (כו, י. – וראה פרש"י סנהדרין כב, א: "ווי העמודים – יתדות כסף העשוין כמין אונקליות").

"יתדות" אלו בוודאי (ובכך אין ספק) היו דבר חד, שהי' תקוע בראש העמוד, ועליו היו תולים את הקונדסין שבהם היו מחוברים הקצה העליון של הקלעים. ומעתה יש לבאר, שה"יתדות" התחונות – שנועדו להחזיק את הקלעים בקצה התחתון – נעשו בצורה שווה, כדי שלא להכפיל את העבודה [אבל אין לומר שהם בעצמם אותם ה"יתדות", שהרי ה"יתדות" שבפסוק כאן היו מנחושת, ואילו ה"וויים" שהיו תקועים בראש העמודים היו מכסף].

כלומר: אמנם מצד עצם הענין הי' אפשר להשתמש גם בכל דבר כבד אחר, אך כיון שכבר עשו דפוס ליציקת היתדות העליונות, השתמשו באותו הדפוס גם לעשיית אותו דבר כבד ששימש עבור שיפולי היריעות [שהרי מה טעם לטרוח בעשיית דפוס נוסף? !] – וכך יצאו דברים אלו בצורת יתדות, אם כי (לפי סברא זו) לא הי' בצורה זו צורך מיוחד לענין הכבדת שיפולי היריעות.

ונמצא, שבוודאי היו במעשה המשכן יתדות שהיו צריכים לתקוע אותם – והם ה"וויים" העליונים – ועליהם הוא שאומר רש"י בפשטות שהיו צריכים מקבות כדי לתקועם; כל הספק של רש"י הוא רק לענין היתדות התחונות, האם בפועל היו תוחכים אותם בארץ בכל פעם ופעם מחדש, או שכדי לחסוך בטירחא השתמשו בהם רק בתור דבר כבד, בלי לתקוע אותם בפועל בארץ.

ד. ויש להוסיף ולהעיר בהספק של רש"י, שאין זו רק שאלה הנוגעת לעבר – כיצד עמד המשכן ומה החזיק אותו [דלכאורה "מאי דהוה הוה"], אלא שיש נפקא מינה משאלה זו בדרך ההלכה:

הדין במלאכות שבת הוא שמלאכת בנין אסורה מן התורה רק כאשר מדובר בבנין קבע, ואילו מלאכה של בנין ארעי אסורה רק מדרבנן (ביצה לב, ב. ובכ"מ. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ר"ס שטו).

מה הגדר של בנין קבוע? הרי זה תלוי בדברי רש"י כאן:

אם נלמד שהיתדות החזיקו את היריעות והקלעים רק מצד כובדם, מובן מכך – שהרי כל מלאכות שבת נלמדות ממלאכת המשכן (שבת מט, ב. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ר"ס שא) –

שכאשר בונים אוהל דומה, בלי לתקוע אותו בארץ, הרי שיהי' זה בנין קבוע האסור מן התורה; אולם אם נתפוס כהצד שהיתדות היו תחובים בארץ, יעלה שדוקא כאשר האוהל תקוע בארץ אז יש בעשייתו איסור מן התורה של בנין קבוע.

עומק החילוק בין משכן ומקדש

הסברת החילוק בין משכן המדבר ובית המקדש לענין המינים מהם נבנו, ע"פ הסברת עומק ענין השראת השכינה בהם ובעולם

א. בפרשתנו מסופר אודות הקמת המשכן – ובראשית הפרשה, הוגדרה התכלית שבהקמת המשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". והיינו, דהמשכן נועד להיות המקום שבו תשרה שכינתו ית'.

והנה, כשם שתכלית המשכן היא השראת שכינתו ית' – כן מצינו בבית המקדש, שתכלית בנינו נועד להיות מקום לשכינתו ית', כדכתיב (תהילים קלב, יד) "זאת מנוחתי עדי עד"; אמנם, מצינו חילוק בין המשכן לבית המקדש – באופן בנייתם:

דהנה, המשכן נבנה מכמה סוגים שבבריא: תקרת המשכן נעשתה מאילים ותחשים, עיזים וצמר – מין החי, קירות המשכן נעשו מקרשים-ארזים – מין הצומח, וקרקע המשכן הי' מעפר [דהעפר נתקדש ג"כ בקדושת המשכן – כדמוכח מהדין ש"מן העפר אשר יהי' בקרקע המשכן יקח הכהן" (נשא ה, יז)] – מין הדומם; משא"כ המקדש נבנה בעיקר מאבנים (ומה שהיו כלונסאות של ארז במקדש – הי' זה ענין טפל, רק בכדי לתמוך את הקירות – מין הדומם.

לקראת שבת

ולכאורה הי' אפשר לבאר חילוק זה (בפנימיות הענינים) – עפ"י הידוע ש"נתאוה הקב"ה להיות לו (ית') דירה בתחתונים" (תנחומא נשא, טז), ובספר התניא (פל"ו) מדגיש רבינו הזקן, שהכוונה היא דוקא ב"תחתון שאין תחתון למטה ממנו".

אשר לפי-זה הי' אפשר לומר דבבית המקדש ישנה מעלה על המשכן – דהמשכן נבנה מכמה סוגים שבבריאה, ובעיקרם (הקירות שהעמידו את המשכן) ממין הצומח. משא"כ בית המקדש נבנה (כמעט כולו) ממין הדומם, הסוג הכי נמוך ו"תחתון" שבבריאה, וא"כ מדובר ב"תחתון שאין תחתון למטה ממנו".

אמנם כד דייקת שפיר – אינו כן. שכן, סוף-סוף גם במשכן הי' עפר שהוא ממין הדומם. ונמצא, שגם במשכן הי' את הסוג הכי נמוך ו"תחתון" שבבריאה.

והדרא קושיא לדוכתא – מהו טעם החילוק בין המשכן לבית המקדש?

ב. ויובן בהקדם הביאור בתוכן העילוי שבהמשכת אלקות למטה, "בתחתונים" – די שפרשו בב' אופנים:

(א) כאשר האור האלקי מגיע עד למטה, לעולם הזה התחתון – הרי זה מבטא את היותו אור בלתי-מוגבל; דבכלל, מציאות העולם (עולם מלשון העלם והסתר) היא בסתירה לגילוי האור האלקי, דהיא מעלמת ומסתרת עליו. אמנם, באם האור האלקי מגיע אף למטה – הרי-זה הוכחה שהאור אינו מוגבל בהגבלה והגדרה זו – שהעולם נחשב העלם והסתר לגביו – ולכן הוא מאיר ומתפשט עד למטה.

[ובדוגמת גילוי אור גשמי – דאור הנר מתפשט אורו למרחק קטן, ואור גדול, כמו אור השמש – הרי הוא מתפשט למרחק גדול ביותר; אמנם, גם אור השמש הוא אור מוגבל, ולכן יהי' חילוקים בגילוי האור בין "מעלה" (שטח שקרוב לשמש) ו"מטה" (שטח רחוק). אבל אור בלי-גבול – הוא מאיר בכל מקום בשווה, ואין לגביו כל חילוק בין מעלה ומטה].

ענין זה, מהוה מעלה מצד האור – אשר לגביו אין תפיסת מקום להגבלת העולם, מפני שאיננו מוגבל.

ג. ויש לבאר את העילוי שבהשפעת אלקות בתחתונים – בעומק יותר:

(ב) כאשר בעולם ישנה הכרה בגדולתו ית', אשר הנבראים בעצמם (מצד דעתם הם) מכירים בגדולת השי"ת – הרי זה מבטא את זה שאלקות הוי "אמת" שלמעלה מכל הגדרה. דכאשר מציאות העולם, העלם והסתר על אלקות, מכירה בגדולת השי"ת – נמצא שהעלם והסתר העולם, מתבטל מן הגדר שלו, והוא נהי' חד ממש עם האור האלקי. וזהו ענין האמת שלמעלה מהגדרות, כי (כדברי הרלב"ג) "מסגולת האמת שהוא מסכים לעצמו מכל

לקראת שבת

יא

צד", והיינו, שאף מ"צד" גדר העולם – ניכר (שאינן הוא בהגדרותיו, אלא) הענין האלקי.

ובאופן זה – יש מעלה יתירה:

דלפי אופן הא', הנה הגם שהאור אלקי נמשך ומגיע עד למטה – הרי זה רק מצד הבלתי-גבול שיש בהתפשטות האור, אבל מציאות העולם מצד-עצמו (לולי האור האלקי המאיר בו) הרי גדר של העולם והסתר;

[וכמובן גם מהדוגמא הנ"ל מאור השמש: כאשר השמש מאירה בחלל העולם, אזי ישנו אור ה"מאיר" בעולם, אבל העולם עצמו, במציאותו הוא, איננו "מואר" – כי בהסתלק אור השמש ממנו, הוא יישאר עולם חשוך].

אבל באופן הב', הנה ההכרה באלקות (אינה דבר נוסף על העולם, אלא) היא בכך שהנבראים עצמם מכירים בגדולתו ית' – שהעולם עצמו נשתנה מההעלם והסתר שלו, ונזדכך להיות רוחני ואלקי.

ונמצא, שהמעלה בזה הרי (לא רק מצד האור, שמתפשט עד למטה, אלא גם) מצד ה"אמת" האלקית – שלמעלה מכל גדר.

ד. לפי זה יש לבאר החילוק בין בניית המשכן לבניית המקדש:

בהמשכן – המשכת השכינה למטה, "בתחתונים", היתה באופן כזה שהאור אלקי התפשט באופן בלתי-מוגבל עד למטה, אבל לאידך, העולם עצמו נשאר במציאותו הפרטית (והאור הי' רק כדבר "נוסף" עליו). ונמצא, שהעולם אכן 'מקבל' את האור האלקי, אבל לפי גדריו של העולם – שהדרגות העליונות של העולם שייכות יותר לאור, והדרגות התחתונות שייכות פחות לאור.

ולכן: התקרה, שהיתה למעלה – היתה ממין החי; הקירות, שנמוכות מן התקרה – ממין הצומח; וקרקע המשכן שהי' ממש למטה – ממין הדומם.

אמנם בבית המקדש, השראת השכינה למטה היתה באופן כזה שהתגלה ענין האמת שלמעלה מכל גדר – דאף מצד גדרי העולם עצמם, ישנה הכרה בגדולת השי"ת. וא"כ, ככל שמדובר ב"צד" תחתון יותר, שאף תחתון זה מכיר בגדולתו ית' – מתגלה יותר ענין האמת שבאלקות "שמסכים לעצמו מכל צד".

ולכן, עיקר בנין בית המקדש נעשה דוקא מסוג התחתון "שאינן תחתון למטה ממנו" – סוג הדומם. כי דוקא בסוג שהוא הכי נמוך והכי תחתון, ניכרת יותר האמת האלקית שלמעלה מכל גדר.

חידושי סוגיות

שיטות חז"ל בקדושת ירושלים והמקדש

ידייק בחילוקי הלשונות בזה בין הש"ס והזהר / ידייק עוד בהא דבש"ס מיירי דוקא בחיובי הגברא שבזה וגם נקט בל' "מקודש ממנו", משא"כ בזהר / יחקור בגדר התחלקות המקומות אי חלות דמקום אחד תלוי' בחבירו או לאו, ויסיק דבזה איפליגו לשונות חז"ל הנ"ל

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"
(פרשתנו כה, ח)

א.

ידייק בחילוקי הלשונות בזה בין הש"ס והזהר

בדיני קדושת א"י ירושלים ומקדש כו' שנינו (כלים פ"א מ"ו¹), דעשר קדושות הן: עיירות המוקפות חומה, לפני מן החומה (ירושלים), הר הבית, החיל, עזרת נשים, עזרת ישראל, עזרת כהנים, בין האולם למזבח, ההיכל, קודש הקדשים. וכ"פ הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ז הי"ג ואילך²).

ונראה לחדש דמצינו לומר בגדר חילוקי חלות הקדושה ב' אופנים, ואיפליגו חז"ל בזה בין הש"ס והזהר.

(2) וראה מפרשי המשנה שם מ"ז ובסוף הפרק.

(1) שם מ"ז ואילך. וראה ספרי זוטא קרוב לתחלתו. במדב"ר פ"ז, ח.

לקראת שבת

יג

הנה, בזהר מציינו חלוקה אחרת לכאורה, וז"ל (ח"ג קסא, ב): (ישובא דעלמא . . אסחר [מקיף] לירושלם ו)ירושלם . . אסחרא להר הבית והר הבית אסחר לעזרות דישראל ואינן עזרות סחרן ללשכת הגזית דתמן סנהדרי גדולה יתבין כו' ולשכת הגזית אסחר למזבח והמזבח אסחר לבית האולם והאולם להיכל והיכל לבית קדש הקדשים דתמן שכינה שריא וכפרת וכרובים וארון.

וחזינן כאן כמה שינויים בזהר לגבי המשנה, וביניהם:

(א) בזהר לא נמנו ("עירות המוקפות חומה"), "החיל", "עזרת³ נשים⁴", "עזרת כהנים" ו"בין האולם למזבח".

(ב) לאידך נמנו שם "לשכת הגזית", "מזבח" ו"אולם" שלא נמנו במשנה.

[לענין "עזרת כהנים" ו"בין האולם למזבח" לכאורה י"ל החילוק, דלפי המשנה נכלל האולם בקדושת היכל⁵ דקדושת אולם והיכל חדא קדושא היא⁶, ולכן חשיב בפ"ע "עזרת כהנים" ו"בין האולם למזבח"; ובזהר קאי כהשיטה דאולם והיכל שתי קדושות⁶, וקדושת אולם ובין אולם למזבח חדא קדושה היא (יומא שם⁷), ובמקום עזרת כהנים מנה מזבח שהי' עומד בעזרת כהנים.

אבל ביאור זה דחוק הוא, שהרי הלשון "מזבח" אינו מתיישב היטב לפ"ז – דאם כוונת הזהר לעזרת כהנים מדוע נקט (רק) "מזבח" העומד שם⁹].

גם יש לדייק בסדר דנקט בזהר: (א) דחשיב "לשכת הגזית" לאחר "עזרות דישראל",

(5) כמ"ש בתוי"ט כלים שם ד"ה ההיכל מקודש. וראה ספרי זוטא ובמדב"ר שם.

(6) ראה עירובין ב, א. יומא מד, ב. זבחים יד, א. נח, ב (ותוס' שם ד"ה קדושת). נט, א. ועוד.

(7). וראה רמב"ם בפיהמ"ש כלים שם מ"ט. רע"ב שם בסופו.

(8) אף דמזבח שאני משאר כלי שרת דהוי רצפה (זבחים כז, ב) בנין (ראה פרש"י שם). ולהעיר (דלדעת ר"י) קידש שלמה את כל הרצפה בקדושת מזבח (זבחים נט, סע"א ובפרש"י). ואכ"מ.

(9) ולהעיר גם מזהר שם (קעא, א) דחשיב "לשכות" אחר "עזרות".

(3) ובפרט שי"א שלדעת ר"א (יומא מד, ב) דהמעלות הן מן התורה ה"ז גם בחיל ועזרת נשים (פרש"י יומא שם ד"ה מעלות. ר"ש כלים שם מ"ט בסופה) – אף שלהלכה מעלות אלו (דחיל ועזרת נשים) הן מדרבנן, כמ"ש במפרשי המשנה כלים שם מ"ח. רמב"ם וראב"ד הלי' ביהב"ח שם הט"ז – י"ד.

(4) אלא דבפשטות "עזר דישראל" – לשון רבים (וכן לאח"ז "אינון עזרות") – כולל גם עזרת נשים (ואולי י"ל – עכ"פ בדוחק – גם עזרת כהנים^א). ולהעיר מלשון הזהר שם קעא, א "עזרות" (סתם) ואינו מפרט "דישראל".

(א) ולהעיר שגם בש"ס ל' "עזרות" כולל לפעמים עזרת נשים עזרת ישראל (וחלק של) עזרת כהנים – ראה (דלוגמא) יומא יב, א (ובפרש"י). מגילה כז, א (ובפרש"י). פרש"י זבחים נג, טע"ב ד"ה רצועה. ועוד.

לקראת שבת

אף שגם בחצי' (דלשכת הגזית) שבקודש¹⁰ הרי קדושתה היא לכאורה כקדושת העזרה¹¹ ולא יותר מזה¹².

(ב) יש גירסא בזהר¹³ "והאולם אסחר למזבח והמזבח אסחר להיכל", דחשיב מזבח לאחר האולם. וכבר הקשו ע"ז (מק"מ ס) – לאיזה מזבח הכוונה "אם מזבח זה הוא מזבח החיצון מאי קאמר והאולם למזבח והרי מזבח חיצון [הוא לפני ו]רחוק מהאולם כדתנן (מדות פ"ה מ"א) כ"ב אמה בין מזבח לאולם ואם נאמר שהוא מזבח פנימי מאי קאמר והמזבח אסחר להיכל הרי המזבח בתוך ההיכל הוא".

ב.

ידייק עוד בהא דבש"ם מיירי דוקא בחיובי הגברא שבוה

וגם נקט בל' "מקודש ממנו", משא"כ בזהר

והנראה בזה, דאיפליגו כאן בגדר הא דנתחלקה קדושת המקומות, ובהקדם ביאור שינויים יסודיים בין לשון הזהר ללשון המשנה:

(א) במשנה הלשון לגבי כ"א מהקדושות הוא "מקודש ממנו" (הר הבית מקודש ממנו, החיל מקודש ממנו, עזרת נשים מקודשת ממנו וכו'); ואילו בזהר הלשון הוא "אסחר ל.. (ירושלים) . . אסחרא . . והר הבית אסחר לעזרות דישראל ואינן עזרות סחרן כו'). כלומר: במשנה מפורשת המעלה ב"קדושה" הנעלית לגבי זו שלמטה ממנה, ואילו בזהר מדגיש ההיפך – כיצד המדרגה (קדושה) התחתונה מקפת והיא "חיצונה" לזו שלמעלה ממנה¹⁴.

(ב) במשנה מפורשת קדושת כל מקום לגבי חיובי הגברא¹⁵ – הר הבית מקודשת ממנו

אבל צ"ב, איך מתאים זה שלשכת הגזית נחשבת "למקום גבוה פנימי" יותר [ובפרט דלפי פירוש הפירוש ד"סחרן" היינו שהיא "קדושה פנימה מקדושה", כמ"ש בהמשך דבריו (הובא לקמן הערה 14)] – עם זה שקדושת לשכת הגזית אינה יותר מקדושת העזרה.

(13) הובא במקדש מלך לזהר שם. וראה ניצוצי אורות שם.

(14) ראה אור החמה שם: וכל אותן סחרן הכא לא יחוייב שיהי' ממש סובב אלא הכוונה שהיא קדושה פנימה מקדושה כענין שיהי' דא מוחא לדא כו'.

(15) ראה פיהמ"ש להרמב"ם כלים שם מ"ו: בעבור שזכר מדריגות הטומאה כו' לקח' ג"כ

(10) רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ה (וש"נ).
 (11) ולכאורה דוחק לתרץ לשון הזהר "אינן עזרות סחרן ללשכת הגזית" ע"פ הנ"ל (הערה 4) ד"עזרות" כולל גם עזרת נשים.
 (12) באור החמה לזהר שם (קסא, ב) דמ"ש "עזרות סחרן" – "לאו דוקא, שהרי לשכת הגזית היתה כנוסה בהר הבית אלא מפני שהיתה ראוי להיות כלה מן העזרה ולכך הי' לה פתח לעזרה אלא מפני שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד לכך היתה חול כדי שיוכלו הסנהדרין לישב אמנם היא פנימה לעזרה נידונית שהנשיא במקום המלך ובית דין היא בית דינו של מלך והיא רמז למקום גבוה פנימי לעזרה" (וראה גם המשך דברי הזהר שם).

שאינן זבים וזבות כו' נכנסים לשם, החיל מקודש ממנו שאין עו"כ וטמא מת נכנסים לשם כו', וכן בנוגע לשאר הקדושות – משא"כ בזהר מדובר ע"ד קדושת המקומות כמו שהם מצד עצמם.

ג.

יחקור בנדר התחלקות המקומות אי חלות דמקום אחד תלויו' בחבירו או לאו, ויסיק דבזהר איפליגו לשונות חז"ל הנ"ל

והנה, בגדר חלוקת המקומות הנ"ל, ויחס דיני הקדושה שמאחד לחבירו, מצינו לחקור אי גדר הדבר הוא שכל אחת מהן היא חלות קדושה שנתחדשה בפ"ע, עם דינים מיוחדים (התלויים בתוספת הקדושה כו'). או י"ל דחלויות הקדושה תלויות זו בזו, פירוש, דחלות קדושה התחתונה הוא "תוצאה" וסניף מחלות הקדושה שלמעלה ממנה; וכן להיפך – הקדושה התחתונה חלה על המקום מגדר היותו כעין הכנה לקדושה שלמעלה ממנה¹⁶.

ולדוגמא: קדושת ירושלים תלויו' בקדושת¹⁷ הר הבית וקדושת הר הבית (טפלה ו) תלויו' בקדושת עזרות דישראל, ועד"ז קדושת אולם תלויו' בקדושת ההיכל שלמעלה ממנה והיכל בקדה¹⁸. ונפק"מ, כשבטלה הקדושה הנעלית יותר (קדושת היכל לדוגמא) – בטלה ממילא הקדושה¹⁹ שלמטה ממנה (אולם) וכיו"ב.

ונראה דזהו יסוד ההפרש בין הש"ס והזהר:

במשנה מדובר אודות כל אחת מהקדושות כענין בפ"ע, ולכן מודגש בעיקר הנפק"מ לגבי הגברא, שכ"א מהקדושות שונה מזו שלפניו לגבי דינים מסויימים; משא"כ בזהר כוונתו להדגיש את הקשר והתלות של הקדושות זו בזו, ולכן מדגיש בעיקר כיצד אחת מקפת את שלאחריו' ומוקפת מזו שלפניו'.

ולפי זה אתי שפיר הא דחשיב בזהר "ירושלם . . אסחרא להר הבית והר הבית אסחר לעזרות דישראל", ולא חשיב קדושת חיל ועזרת נשים – כי קדושת חיל ועזרת נשים אינן

בלי קדושה קלה (שלפניו) – ועד"ז י"ל לאידך – או שתלויים זב"ז גם לאחר שחלו הקדושות, או שזה נוגע רק לשלימות הקדושה שבכ"א. וראה לקמן בפנים. ואכ"מ.

17 ראה תור"ה מאי זבחים ס, ב (זהו תימא לומר דהא ירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואיך יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת ירושלים קיימא". וראה שם בתוס' לפניו.

18 עיין רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה.

19 או עכ"פ שלימות הקדושה, כנ"ל הערה 16.

במדריגות המקומות הטהורים אשר הם ג"כ מסיבות הסרת הטומאות כו'. ובספרי זוטא ובמדב"ר שם איתא: מכאן (מהדין דשילוח טמאין מג' מחנות) נתנו חכמים מחיצות ואמרו עשר קדושות הן כו'.

16 אלא ש"ל בזה בכמה אופנים: זה נוגע רק בתחלת הקדושה דא"פ להקדושה החמורה לחול

ב) כ"ה בפיהמ"ש לפנינו (לקח). ובהוצאת קאפח: עסק.

לקראת שבת

משנות בקדושה שלמטה מהן – ואינן "מוסיפות" בקדושה שלמעלה מהן;

משא"כ ירושלים, הר הבית ועזרות דישראל כו' שהם בגדר קדושת ג' מחנות "מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל ומפתח הר הבית עד פתח העזרה כו' כמחנה לוי" ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה" (ל' הרמב"ם שם פ"ז הי"א (פיהמ"ש כלים שם)²⁰), דקדושת מחנה ישראל תלוי' בקדושת מחנה לוי' וקדושת מחנה לוי' תלוי' בקדושת מחנה שכינה. ועד"ז תליא (לדעת הזהר) קדושת אולם (שבמחנה שכינה גופא)²¹ בקדושת היכל וקדושת היכל בקדושת קדה"ק²².

ד.

אמנם אי משום הא, דהזהר קאי בחלות הקדושה, עדיין לא נתיישב אמאי חשיב "לשכת הגזית" ו"מזבח" שאינם חלוקות בפ"ע בה(עשר) קדושות.

וגם קצת קשה לפרש שכוונת הזהר דכל הקדושות המנויות תלויות זכ"ז, כי לכאורה לאו מילתא דפשיטא היא (ועכ"פ בנוגע לכל הקדושות)²³.

ולכן נראה לומר, דבזהר לא נחית כלל לה"ע(עשר) קדושות", ולא לגדר הקדושה שבמקומות אלו (שלכן לא נזכר שם בכלל לשון קדושה²⁴) כ"א לעצם החפצא דמקומות אלו, דירושלים והר הבית ועזרות הוי חלות ושם בפ"ע (מלבד ענין הקדושה שבהם), ובוזה נאמר בזהר ד"ירושלם . . אסחרא להר הבית והר הבית אסחר לעזרות דישראל כו'", כלומר, דהשייכות והתלות דמקומות אלו אינו (רק) בענין הקדושה שבהם, אלא בשמם וגדרם המיוחד²⁵. ונמצא, דחלות שם הר הבית תלוי' בחפצא ד"עזרות דישראל", וכן בשאר המקומות דקא חשיב.

והשתא אתי שפיר הא דחשיב לשכת הגזית ומזבח, כי לשיטת הזהר הרי חלות שם עזרות תלוי בגדר לשכת הגזית "דתמן סנהדרי גדולה יתבין" (דמשמע שאין זה נתינת

(ד) וחללוה אוכלין ק"ק בהיכלג – ראה מכתבי תורה מכתב ו (נעתק בצפ"ע נ"ע ה"ת קרח יח, י). ועוד כיו"ב. וראה לקו"ש חכ"א ע' 253 ואילך ובהערות שם.

24) משא"כ בזהר להלן שם (קעא, א). ושם ליתא הר הבית, ועוד שינויים. ולהעיר מאור החמה שם ד"ה ארץ פרט. ואכ"מ.

25) ולכאורה בזה מדובר ברמב"ם שם פ"א ה"ה (ולא בדין וחלוקי קדושות שבהם). וכן משמע

20) ומסיים (ועד"ז בפיה"מ מתוספתא): והחיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים. – והוא מזבחים קטז, ב. (וש"נ). ספרי נשא ה, ג. וראה ספרי זוטא ובמדב"ר שם.

21) ראה אלי' רבה כלים שם מ"ט.

22) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ה: ושלשתן נקראין היכל.

23) וראה תוד"ה קדשים (זבחים סא, א) דגם כשנסע אוהל מועד ד"אין קרוי מחנה שכינה קיים ולחם הפנים ושאר ק"ק מיפסלי ביוצא", לענין מחנה ישראל ומחנה לוי (אע"פ שנסע) אהל מועד הוא. וכן לאידך, כשבאו בה פריצים בעזרה (את"ל

ג) ראה ספרי קרח יח, י. זבחים טג, א. מנחות ה, טע"ב.

לקראת שבת

יז

סימן על מקומה דלשכת הגזית, וסימנא למה לי, אלא שזוהי נתינת טעם, נוגע לחלות דינה בתורת מקום לשכת הגזית, דעזרות סחרין ותלויים בו, וחלות שם לשכת הגזית תלוי' בחפצא דמזבח (ובדין זה לא נוגע המקום ד"עזרת כהנים" כ"א גדר מזבח, וכמרז"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו²⁶) שמקום הסנהדרין "אצל המזבח"²⁷).

ועפ"ז זה מובן היטב ההמשך בדברי הזהר: התחלת הענין היא "כד ברא קוב"ה עלמא אשרא לימא דאוקינוס דאסחר כל ישובא דעלמא וישובא דכל שבעין אומין כלא אסחר לירושלם וירושלם באמצעיתא דכל ישובא שריא", והרי אוקיינוס ויישובא דע' אומות לית בהון גדר "קדושה", אלא שאין המדובר בחלות קדושה, כ"א בעצם חלות ענין מקומות אלו בברייתו של הקב"ה, ועד"ז הוא בההמשך "והיא (ירושלים) אסחרא להר הבית" וכן בכל חלקי המקדש דכ"א "אסחר" לחלק השני וכיו"ב, שאין המדובר בדין קדושה הנוספת שבו כ"א בעצם החפצא שלו²⁸, וכנ"ל.

מ"ע קנג) "בטלו כל הדינין (ולא רק דיני נפשות) התלויין בב"ד הגדול".

28) ואולי י"ל שזה שייך לגדר ענין הבחירה, "המקום אשר יבחר" בירושלים ובמקדש (מלבד ענין הקדושה שבהם), שהבחירה היא בכ"א ובשווה בכל המקומות שבמקדש שחשיב בזהר שם. ועצ"ע.

בקריית ספר על הרמב"ם שם. ע"ש.
26) מכילתא ס"פ יתרו. משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים.

27) וכאשר הסנהדרין גלו ממקומם בלשכת הגזית א"א לדון דיני נפשות – ע"ז ח, סע"ב (ובתור"ה מלמד). וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פי"א הי"א – יג. ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לשהמ"צ

עשיית טובה ליהודי

"צריכים תמיד לזכור שעם כל פועל טוב עושים אנו טובה לעצמנו, וכאשר מרגישים את האני האמיתי, שהאני האמיתי היא הנשמה, אזי עושים זאת עם חיות אחרת לגמרי"

ב"ה ד' כ"ז אדר תרצ"ז
פערקטאלדסדארף
כבוד ידידי עוז הנכבד והכי נעלה,
משכיל על דבר טוב, בעל מדות תרומיות
ו"ח אי"א מוהר"ר מרדכי שי'
שלום וברכה

את הטובה עשית לעצמך - ולא לשני!

אצטער על אשר לא עלה לנו להתראות קודם נסיעתו, כי עוד הרבה ענינים נחוצים הי' לי לדבר אתו עמו, ועפ"י יסוד אמרי קדש הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר אמר לי, כאשר נכנסתי אל היכל קדשו בבואי מאחד המסעות, אשר במסע ההוא הי' עלי לעשות איזה ענין אשר נצטויתי מאת הדרת קדושתו, בעשיית טובה לאחד

לקראת שבת

יט

מאנ"ש הבעלי עסקים, ובבואי הנה הגדתי, עשיתי ככל אשר ציותני ועשיתי את הטובה לפלוני בהידור.

אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: דו האסט א טעות, די טובה האסטו זיך געטאן, ניט יענעם. יענעם האט די טובה דער אויבערשטער געטאן, וואס ער האט מזמין געווען שלוחים וואס זאלען דורכפירען די כוונה פון השגחה העליונה. זיך האסטו אליין געטאן א טובה, ווייל אלץ איז דאך ע"פ בחירה חפשית, און די טובה וואס מען טוט זיך איז ווי עס שטייט אין מדרש יותר ממה שהבע"ב עושה עם העני, העני עושה עם הבע"ב.

[=יש לך טעות, את הטובה עשית לעצמך, לא לשני. את הטובה לשני הקב"ה עשה, שהוא הזמין שלוחים שבצעו את הכוונה של ההשגחה העליונה. לעצמך עשית טובה, מכיון שהכל זה הרי ע"פ בחירה חפשית, והטובה שעשית לעצמך היא כמו שכתוב במדרש "יותר ממה שהבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית"]

"רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר"

בשנת תר"מ – התחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, לספר לי – בעת אשר התגברה – ל"ע – השנאה לאחינו בני ישראל במדינתנו, ובהרבה מקומות הסיתו שונאי ישראל את האזרחים המקומיים לעשות, ח"ו פרעות בישראל, נסע הוד כ"ק אאמו"ר – הוד כ"ק אאמו"ר אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש – לפטרבורג לעשות ככל אשר יוכל לטובתן של ישראל.

הוד כ"ק אאמו"ר – הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק להמשיך את סיפורו – הי' לו הכירות ומהלכים עם השרים הגבוהים, ובימים אחדים לבואו הנה כבר מצא מסילות ודרכים נכונים להעביר ולכבוש את רוחם של הפאגראמטשיקעס. אמנם בכדי לתת להענין אופי של פומבי יעצו השרים הגבוהים, כי נכון הדבר אשר מלאכות [= משלחת] היותר כבודה, תבקר את שר הפנים, ואת ראש הסענאט, ובמלאכות זו ישתתפו גם מאדירי ההון, ומהמשכילים המפורסמים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעבודתו הכללית לא התחשב לא עם אדירי ההון, ולא עם הנאורים, ומשום זה היו עוינים את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק קרא ועידה מהנ"ל, במעונו בהאטעל [= מלון] סעראפינסקי, והציע לפניהם סדר העבודה, ואשר יבחרו סגולת אנשים מביניהם אשר ישתתפו עמו בהמלאכות לבקר את שר הפנים ואת ראש הסענאט.

אחד מראשי הקרואים – אינני חפץ להזכירו בשמו – ענה בשם כולם, כי אינם גולמי עץ, אשר ישחקו אתם כמו עם גולמי האשקקי – (שאך פעשקעס) [= משחק השחמט] – אם אנשים בעלי צורה הם צריכים להתחשב עמהם בכל עת, ואם אינם נחשבים לבעלי

דעה, הנה גם עתה אפשר לעשות הכל מבלעדם.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ענה: בהמגילה כתוב לאמר: "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו". בא מיר איז געוויס אז רוח והצללה יעמוד ליהודים, און אז איר ווילט זיך ניט משתתף זיין אין דעם, וועט דאס זיין ממקום אחר, אבער יעמאלט איז ואת ובית אביך תאבדו, איהר וועט דאס אנווערען [= אצלי ברור הדבר שרוח והצללה יעמוד ליהודים, וכשאתם אינכם רוצים להשתתף בזה, יהי' זה ממקום אחר, אבל אז יהי' ואת ובית אביך תאבדו, אתם תפסידו את זאת].

עליית הנשמה האמיתית - על ידי העבודה כאן למטה

וכשסיים הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק לספר את הסיפור המסופר בזה, הואיל להגיד: מען דארף אלע מאל געדיינקען, אז מיט יעדער פועל טוב טוט מען זיך א טובה. און אז מען דערהערט דעם אמת'ן איך, וואס דער אמת'ער איך איז נשמה, יעמאלט טוט זיך מיט גאר אן אנדער חיות. מען דארף געדיינקען מיט א אמונה פשוטה, און בטחון גמור בהוי' אז, רוח והצללה יעמוד ליהודים [= צריכים תמיד לזכור, שעם כל פועל טוב עושים אנו טובה לעצמנו, וכאשר מרגישים את ה'אני' האמיתי, שה'אני' האמיתי היא הנשמה, אזי עושים זאת עם חיות אחרת לגמרי. צריכים לזכור באמונה פשוטה, ובטחון גמור בהוי' ש"רוח והצללה יעמוד ליהודים"]. מרובה מדה טובה ממדת פורעניות. ומה במדת פורעניות, ר"ל, אמרו כמה שלוחים למקום, מכל שכן במדה טובה המרובה שישנם כמה וכמה שלוחים טובים לשלוח על ידם ההרוחה וההצלחה, אבער יעמאלט איז ואת ובית אביך תאבדו. את - איז די הארת הנשמה שבגוף. ובית אביך - דאס איז דער שרש ומקור הנשמה, ביידע, הן די הארת הנשמה און הן די עצם הנשמה איז עלייתם האמיתית תלוי' אין דער עבודה שלמטה דוקא. און דאס איז דער תאבדו, מען דארף זעהן אז מען זאל ניט אנווערען דעם גרויסן זכות פון זוכה זיין, זיין א שליח מהקב"ה טאן א אידען א טובה [= אבל אז "ואת ובית אביך תאבדו". 'את' היא הארת הנשמה שבגוף. 'ובית אביך' זהו שרש ומקור הנשמה, שניהם, הן הארת הנשמה והן עצם הנשמה עלייתם האמיתית תלוי' בעבודה שלמטה דוקא. וזהו ה'תאבדו', צריכים לוודא שלא להפסיד את הזכות הגדולה של הזכיי', להיות שליח הקב"ה לעשות טובה ליהודין].

